

так і надмірної їх «зарегульованості», а також колізій між правовими нормами актів різної юридичної сили.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Том 1. – С. 82. – ст. 2125.
2. Про ринок природного газу : Закон України від 09.04.2015 № 329-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 37. – С. 67. – ст. 1117.
3. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 847-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=247612342>.
4. Правила постачання природного газу, затверджені по-

становою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2496 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 92. – С. 618. – ст. 3161.

5. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15. – С. 30. – ст. 1028.

6. Директива 89/105/ЄЕС від 21.12.1988 щодо прозорості заходів, що регулюють ціни на лікарські засоби, призначені для споживання людьми, та їх включення до сфери дії національних систем страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31989L0105>.

7. Проект Закону про внесення зміни до статті 16 Закону України «Про ціни і ціноутворення» щодо участі організації громадянського суспільства у державному регулюванні цін (реєстраційний номер 2677 від 20.04.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=54837.

8. План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 357-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/357-2015-%D1%80>.

УДК 346.9(094.4)

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ П. 5 Ч. 1 СТ. 80 ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРЬСЬКИХ СПРАВ

Жушман М.В., к. ю. н,
доцент кафедри цивільного процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню проблем, які виникають у судовій практиці у зв'язку з припиненням провадження у справі на підставі укладеної між сторонами угоди про передачу спору на вирішення третейського суду. Сформульовано теоретичні висновки та практичні рекомендації щодо застосування п. 5 ч. 1 ст. 80 Господарського процесуального кодексу України для вирішення господарських справ.

Ключові слова: господарське судочинство, судовий розгляд, припинення провадження в справі, третейська угода.

Статья посвящена исследованию проблем, возникающих в судебной практике в связи прекращением производства по делу на основании заключенного между сторонами соглашения о передаче спора для разрешения третейскому суду. Сформулированы теоретические выводы и практические рекомендации по применению п. 5 ч. 1 ст. 80 Хозяйственного процессуального кодекса Украины при рассмотрении хозяйственных дел.

Ключевые слова: хозяйственное судопроизводство, судебное разбирательство, прекращение производства по делу, третейское соглашение.

Zhushman M.V. THE PROBLEMS OF P. 5 CH. 1 ART. 80 USING IN PROCEDURAL CODE OF UKRAINE DURING THE LEGAL ECONOMIC INVESTIGATION

This article is devoted to the problems arising in court practice due to the termination of the proceedings on the basis of agreements signed between the parties to refer the dispute to resolve arbitration. Theoretical conclusions and practical recommendations on the application of paragraph 5 of Article 80 Economic Procedural Code of Ukraine in solving economic affairs.

Key words: commercial litigation, litigation, termination of proceedings, arbitration agreement.

Припинення провадження у справі є однією з форм завершення процесу без ухвалення судового рішення, що надалі унеможливує звернення до суду з тотожним позовом. Однією з підстав для припинення провадження у справі є укладення між сторонами угоди про передачу спору на вирішення третейського суду. У теорії та судовій практиці немає єдиного підходу до застосування

цієї підстави, а саме до питання, чи може суд припинити провадження у справі, якщо одна зі сторін процесу за наявності укладеної до порушення провадження у справі угоди заперечує проти передачі справи на вирішення третейського суду.

Конституцією України визначено головний принцип політики держави в галузі забезпечення прав людини і громадянина: «Людина,

її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Зокрема, Конституцією України передбачається низка гарантій, однією з яких є право на судовий захист (ст. 55 Конституції України, згідно з якою права та свободи людини і громадянина захищаються судом) [1]. Це означає, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець чи особа без громадянства вважають, що їхні права та свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші утискання прав і свобод. Відмова суду в прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі ст. 64 Конституції України не може бути обмежене.

Так, ст. 124 Конституції України встановлено, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Це означає, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами.

Конституційний Суд України у рішенні № 15-рп/2002 від 09.07.2002 р. у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення ч. 2 ст. 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) зазначив, що положення ч. 2 ст. 124 Конституції України щодо поширення юрисдикції судів на усі правовідносини, що виникають у державі, в аспекті конституційного звернення необхідно розуміти так, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами. Встановлення законом або договором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист [2].

Таким чином, Конституцією України як актом найвищої юридичної сили та Конституційним Судом України як єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні встановлено принцип заборони обмеження права особи на судовий захист.

Відповідно до ч. 3 ст. 8 Конституції України звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина гарантується безпосередньо на підставі Конституції України. Основний закон має вищу

юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти ухвалюються на основі Конституції України та повинні відповідати їй (ч. 2 ст. 8 Конституції України).

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод кожен під час вирішення судом питання щодо його цивільних прав та обов'язків має право на судовий розгляд упродовж розумного строку [3].

Відповідно до ст. 1 ГПК України юридичним особам та суб'єктам підприємницької діяльності гарантовано право звернення до господарського суду згідно зі встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів [4].

Крім того, відповідно до імперативних приписів ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом [5].

Відповідно до ст. 12 ГПК України господарським судам підвідомчі:

1) справи у спорах, що виникають під час укладання, зміни, розірвання та виконання господарських договорів, у тому числі щодо приватизації майна та з інших підстав, крім:

– спорів про приватизацію державного житлового фонду;

– спорів, що виникають під час погодження стандартів і технічних умов;

– спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни й тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;

– спорів, що виникають із публічно-правових відносин і віднесені до компетенції Конституційного Суду України та адміністративних судів;

– інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України та міжнародних договорів України віднесено до відання інших органів;

2) справи про банкрутство;

3) справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їхньої компетенції;

4) справи, що виникають із корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними зі створенням, діяльністю, управлінням і припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів;

5) справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери;

6) справи у спорах, що виникають із земельних відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарської діяльності, за винятком тих, що віднесені до компетенції адміністративних судів;

7) справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких

правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових і службових осіб боржника, за винятком спорів, пов'язаних із визначенням та сплатою (стягненням) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також справ у спорах про визнання недійсними правочинів (договорів), якщо з відповідним позовом звертається для виконання своїх повноважень контролюючий орган, визначений Податковим кодексом України;

8) справи за заявами про затвердження планів санації боржника до порушення справи про банкрутство.

Підвідомчий господарським судам спір може бути передано сторонами на вирішення третейського суду, крім спорів про визнання недійсними актів, а також спорів, що виникають під час укладання, зміни, розірвання та виконання господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб, спорів, передбачених пунктом 4 частини першої цієї статті, та інших спорів, передбачених законом. Рішення третейського суду може бути оскаржено в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Порядок утворення та діяльності третейських судів в Україні, у т. ч. вимоги щодо третейського розгляду, з метою захисту майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних і юридичних осіб регулюються нормами Закону України «Про третейські суди» № 1701-IV від 11.05.2004 р. [6] (далі – Закон).

Відповідно до ч. 2 ст. 1 вказаного Закону до третейського суду за угодою сторін може бути переданий будь-який спір, що виникає із цивільних і господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом.

Частиною 1 ст. 5 Закону передбачено, що юридичні та/або фізичні особи мають право передати на розгляд третейського суду будь-який спір, який виникає із цивільних чи господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом. Спір може бути переданий на розгляд третейського суду за наявності між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам цього Закону.

Так, нормою ст. 6 Закону визначено, що третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних і господарських правовідносин, за винятком:

1) справ у спорах про визнання недійсними нормативно-правових актів;

2) справ у спорах, що виникають під час укладання, зміни, розірвання та виконання господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб;

3) справ, пов'язаних із державною таємницею;

4) справ у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, крім справ у спорах, що виникають зі шлюбних контрактів (договорів);

5) справ про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом;

6) справ, однією зі сторін у яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа,

інший суб'єкт під час здійснення ним владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі для виконання делегованих повноважень, державна установа чи організація, казенне підприємство;

7) справ у спорах щодо нерухомого майна, включаючи земельні ділянки;

8) справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

9) справ у спорах, що виникають із трудових відносин;

10) справ, які виникають із корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, і які пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням і припиненням діяльності цих товариств;

11) інших справ, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України;

12) справ, коли хоча б одна зі сторін спору є нерезидентом України;

13) справ, за результатами розгляду яких виконання рішення третейського суду потребуватиме вчинення відповідних дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими чи службовими особами та іншими суб'єктами під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень;

14) справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Ст. 4 Закону відносить до принципів організації та діяльності третейського суду утворення такого суду. Зазначений принцип реалізується через третейську угоду, тобто угоду сторін про передачу спору на вирішення третейським судом (абзац п'ятий ст. 2 Закону).

Третейська угода згідно з вимогами ст. 12 Закону укладається в письмовій формі у вигляді третейського застереження в договорі, контракті або у вигляді окремої письмової угоди. Якщо сторони не домовилися про інше, під час передачі спору до постійного третейського суду, а також за умови вказівки в третейській угоді на конкретний постійний третейський суд регламент третейського суду розглядається як невід'ємна частина третейської угоди. За будь-яких обставин у разі розбіжності третейської угоди з регламентом третейського суду застосовуються положення регламенту.

Третейська угода укладається в письмовій формі. Третейська угода вважається укладеною, якщо вона підписана сторонами чи укладена шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпу, телеграфу, або з використанням засобів електронного чи іншого зв'язку, що забезпечує фіксацію такої угоди, або шляхом направлення відзиву на позов, у якому одна зі сторін підтверджує наявність угоди, а інша сторона проти цього не заперечує. Третейська угода має містити відомості про найменування сторін та їхнього місця перебування, предмет спору, місце та

дату укладання угоди. Посилання в договорі, контракті на документ, який містить умову про третейський розгляд спору, є третейською угодою за умови, що договір укладений у письмовій формі й це посилання є таким, що робить третейську угоду частиною договору. У разі недодержання правил, передбачених цією статтею, третейська угода є недійсною.

Аналіз ст. ст. 2, 5, 12 Закону свідчить про те, що предметом третейської угоди може бути не лише спір, який існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які інші спори, які виникатимуть між сторонами договору в майбутньому та які передбачені третейською угодою. Зазначена правова позиція викладена в постанові Верховного суду України від 08.04.2015 р. у справі № 910/8043/14.

Відповідно до п. 4.2 Постанови пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» № 18 від 26.12.2011 р. припинення провадження у справі – це форма закінчення розгляду господарської справи без ухвалення судового рішення у зв'язку з виявленням після порушення провадження у справі обставин, з якими закон пов'язує неможливість судового розгляду справи [7].

Пунктом 4.2. (п/п 4.2.3) постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» № 18 від 26.12.2011 р. роз'яснено, що провадження у справі підлягає припиненню з посиланням на пункт 1 статті 80 Господарського процесуального кодексу України, якщо під час розгляду справи буде встановлено, що є письмова угода сторін про передачу спору на вирішення третейського суду (пункт 5 частини першої статті 80 Господарського процесуального кодексу України). Таку угоду сторони мають право укласти як до, так і після порушення провадження у справі. В останньому разі провадження підлягає припиненню з посиланням на зазначену норму ГПК. Якщо ж таку угоду укладено до порушення провадження у справі, то:

– якщо відповідач не заперечує проти розгляду справи саме господарським судом, спір підлягає вирішенню останнім;

– якщо відповідач з посиланням на згадану угоду, яка є чинною, не визнавалася недійсною і може бути виконана, наполягає на вирішенні спору саме третейським судом, господарський суд має припинити провадження у справі на підставі пункту 5 частини першої статті 80 ГПК України. При цьому господарському суду слід мати на увазі, що третейська угода про передання спору на розгляд третейського суду не є відмовою від права на звернення до суду, а є одним зі способів реалізації права на захист своїх прав [7].

Водночас слід зазначити, що Закон України «Про третейські суди» передбачає виключно право, а не обов'язок сторін на звернення до цього суду. Окрім того, необхідна наявність волі обох сторін для виникнення в третейського суду підстав для розгляду господарського спору по суті. За умов відсутності в позивача волевиявлення на звер-

нення до третейського суду чинне законодавство України жодним чином не позбавляє його конституційного права на звернення до господарського суду.

Зазначена правова позиція також викладена в рішенні Конституційного Суду України від 10.01.2008 р. у справі № 1-3/2008 за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди». При цьому завданням третейського суду є захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних чи юридичних осіб шляхом всебічного розгляду та вирішення спорів відповідно до закону (ст. 3 Закону України «Про третейські суди»). Таким чином, у третейському суді у передбачений законодавством спосіб відбувається захист порушених прав та інтересів, який фактично здійснюється за згодою сторін, оформленою відповідним договором, що є обов'язковим для виконання сторонами. Отже, враховуючи наявність укладеної між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам Закону України «Про третейські суди» та є чинною, позивач не позбавлений прав і можливості захистити своє порушене або оспорюване право або законні інтереси [8].

Згідно з ч. 1 ст. 62 ГПК України суддя відмовляє у прийнятті позовної заяви, якщо:

1) заява не підлягає розгляду в господарських судах України;

2) у провадженні господарського суду або іншого органу, який в межах своєї компетенції вирішує господарський спір, є справа зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет із тих же підстав або є рішення цих органів щодо такого спору;

3) настала смерть фізичної особи або її оголошено померлою чи припинено діяльність суб'єкта господарювання, які звернулися із позовною заявою або до яких пред'явлено позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Так, відповідно до положень ст. 64 ГПК України суддя, прийнявши позовну заяву, не пізніше трьох днів із дня її надходження виносить і надсилає сторонам, прокурору, якщо він є заявником, ухвалу про порушення провадження у справі, у якій вказується про прийняття позовної заяви, призначення справи до розгляду в засіданні господарського суду, про час і місце його проведення, необхідні дії щодо підготовки справи до розгляду в засіданні. Ухвала про порушення провадження у справі надсилається зазначеним особам за повідомленою ними господарському суду поштовою адресою.

Отже, наявність третейського застереження в договорі не є перешкодою для звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або порушених прав.

Відповідно до пунктів 1, 2 постанови пленуму Вищого господарського суду України «Про судові рішення» № 6 від 23.03.12 рішення щодо господарського спору повинно прийматися у цілковитій відповідності з нор-

мами матеріального і процесуального права та фактичними обставинами справи, з достовірністю встановленими господарським судом, тобто з'ясованими шляхом дослідження та оцінки судом належних і допустимих доказів у конкретній справі [9].

Пунктом 4 постанови пленуму Вищого господарського суду України «Про судові рішення» № 6 від 23.03.12 р. також зазначено, що, відхиляючи будь-які доводи сторін чи спростовуючи подані стороною докази, господарські суди повинні в мотивувальній частині рішення навести правове обґрунтування й ті доведені фактичні обставини, з огляду на які ці доводи або докази не взято до уваги судом. Викладення в рішенні лише доводів і доказів сторони, на користь якої приймається рішення, є порушенням вимог статті 4-2 ГПК України щодо рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом [9].

Відповідно до Преамбули до Закону України «Про доступ до судових рішень» цей Закон визначає порядок доступу до судових рішень із метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень і сприяння однаковому застосуванню законодавства.

Так, відповідно до Постанови Вищого Господарського Суду України від 20 жовтня 2015 р. у справі № 904/3608/15 суд, скасовуючи Постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 28.07.2015 р. у справі № 904/3608/15, зауважує: господарському суду слід мати на увазі, що третейська угода про передачу спору на розгляд третейського суду не є відмовою від права на звернення до суду, а є одним зі способів реалізації права на захист своїх прав [10].

Крім того, відповідно до Постанови Вищого господарського суду України від 6 жовтня 2015 р. у справі № 918/362/15 суд, залишаючи без задоволення касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Дельта-Банк» в особі уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації в АТ «Дельта Банк» Кадирова Владислава Володимировича, зазначає: у пункті 4.2.3 Постанови пленуму Вищого господарського суду України № 18 від 26.12.2011 р. «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» роз'яснено, що третейська угода про передачу спору на розгляд третейського суду не є відмовою від права на звернення до суду, а є одним зі способів реалізації права на захист своїх прав [11].

Отже, на підставі вищевикладеного можемо дійти висновку, що господарський суд, порушивши провадження у справі та почавши вирішення господарської справи, не повинен припиняти провадження у справі за наявності заперечень проти цього з боку хоча б однієї зі сторін. Пункт 5 ч. 1 ст. 80 ГПК України підлягає застосуванню в тому разі, якщо сторони уклали угоду про передачу справи до третейського суду після порушення провадження у справі і жодна зі сторін не заперечує проти припинення розгляду справи в господарському суді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
6. Закон України «Про третейські суди» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>.
7. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» № 18 від 26.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11>.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08>.
9. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України «Про судові рішення» № 6 від 23.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0006600-12>.
10. Постанова Вищого Господарського Суду України 20 жовтня 2015 р. у справі № 904/3608/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52613725>.
11. Постанова Вищого Господарського Суду України від 6 жовтня 2015 р. у справі № 918/362/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51990074>.